

egyébként helyesen hangsúlyozott — problémájához szorosan hozzátartozik a normák *tételezésének* kérdése is.

d) A dolgozat külön érdemének tekintem a "személyes kiválóság" szükségességéről mondottakat: érzésem szerint pont erre, egy "demokratikus" neozsenialitásra lenne manapság nagy szükség.

e) A humán műveltség kilátásait némiképp borúlátóbban ítélem meg, mint a szerző. A tömeg "jóindulatú semlegességével" szemben én inkább a humán műveltség "rezervátum"—jellegéről beszelnék, valahogy abban az értelemben, ahogy Karl Rahner a kvalitatív katolicizmusról beszélt.

GAUSZ ANDRÁS

A tanulmányban (kiáltványban?) leírt tételek jogosságáról nem akarok vitatkozni. Véleményem szerint az említett kérdések többsége legalább Nietzsche óta, vagy ennél is régebbi időktől — talán már Don Quijote nevezetes lovagi fogadalmától — jelen van olyan szellemi körökben, ahol a "humán kultúra", illetve a kultúra egyáltalán, értéknek számít. Nietzsche röviddel szellemi összeomlása előtt az eljövendő két évszázad rendkívüli sötétségéről, a "nihilizmus korá"—ról beszélt. Most ennek a közepén vagyunk. Nietzsche — saját bevallása szerint — le tudott számolni korának "nihilizmus"—ával, le tudta harapni, s ki tudta köpni a szájába mászott kígyónak fejét. Vajon mi képesek vagyunk-e erre? Ha jól értettem, itt is erről van szó. A tanulmányokban szerepel egynéhány a filozófiában használatos, filozófiainak látszó terminus is. Ezeket nem ártana pontosabban definiálni. Nem tudom pl. mit is értünk az "igazság metafizikai koncepció"—ján? Kire kell itt gondolnunk? Arisztotelészre, Kantra, vagy Heideggerre? Vagy valaki másra? Nem hiszem, hogy az igazságnak létezik valamilyen általánosan elfogadott, "metafizikai koncepció"—ja.

BALÁZS MIHÁLY

Őszintén szólva nagy ijedelemmel olvastam Fejér Ádám dolgozatának (?), kiáltványának (?), kinyilatkoztatásának (?) első oldalait. Megrémített ugyanis az a heves indulat, amellyel az állapotrajz során a — nevezzük így — posztmodern művészi áramlatokat ostorozza. A későbbiekben szerencsére ez a hangvétel megszeli, ám ennek ellenére sem tudom elfogadni az első "leíró" rész több kitételét.

A hozzáértőkre hagyom azonban annak eldöntését, hogy mindez mennyire következik Fejér Ádám felfogásának, eszmei hangoltságának lényegéből, s mennyire stílusbeli kérdés csupán. Helyette két szubjektívebb megjegyzést kockáztatnék meg. A dolgozat szerzője nagyon is megfontolandó érvekkel különíti el magát az egyes irodalom- és szellemtudományi iskoláktól, s e szemle során megkapja a magáét a filologizálás is. Bár én elsősorban ezekben a sorokban érzem magam érintettnek, elég vastag a segédmunkási öntudatom ahhoz, hogy a leírtakon ne háborodjak fel. Számomra kielégítő, hogy a dolgozat szerzője szerint a kultúra nem tekinthető csupán légvárnak, hanem annak építőköveit bizony össze kell hordani. Így aztán egy öntudatos malterkeverő, vagy téglahordó megnyugodhat, hiszen ő tökéletesen tisztában van azzal, hogy milyen lesz az épület, ha rossz a habarcs, vagy ha a talicskázás közben összetörnek a téglák. S az igazán öntudatos segédmunkás tisztában van persze izzadságos munkája önmagában való értékével is, így aztán igazában nem is rendítik meg a mester magas állványról elmondott gondolatai.

Ha azonban — a fenti metaforánál maradva — ez a segédmunkás esetleg mégis bele-belehallgat az okos mesterek dialógusába, akkor — hatáskörét persze túllépve —